

Marsai Viktor¹ – Tóth Klaudia²: A 2023-as szudáni polgárháború okozta menekültválság és annak regionális hatásai

Vezetői összefoglaló

- A 2023. április 15-én kirobbant újabb szudáni polgárháború alapvetően a két vetélkedő tábornok, illetve a mögöttük levő hatalmi körök terméke. Egyben felfogható egyfajta centrum-periféria küzdelemként, amely eddig is meghatározta a független Szudán történetét. Ugyanakkor a centrum felügyeletének gyengülése a perifériák (Darfúr, Dél-Kordofán) belső konfliktusait is újra életre hívta.
- A válság egy gazdaságilag kimerült, súlyos humanitárius válságban levő országot ért el, ahol a lakosság több mint fele, 24,7 millió ember szorul ellátásra.
- A konfliktus eszkalálódása 2023. augusztus végéig 3,6 millió belső és csaknem egymillió külső menekültet eredményezett. Utóbbi nagyban aláássa a Szudánnal határos országok stabilitását, amelyek közül többen maguk is súlyos politikai, gazdasági és humanitárius válsággal küzdenek.
- Mivel a szudáni konfliktus rövid távú rendezése jelenleg nem látszik, és a felek egyértelműen letették a voksukat a katonai megoldás mellett, a külső szereplőknek mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy támogassák a szudáni menekülteket befogadó országokat. Ellenkező esetben – figyelembe véve a régió törékenységét – számítani lehet az instabilitás tovább terjedésére.

A 2023. április 15-én kitört újabb szudáni polgárháború az éppen négy éve, 2019 áprilisa óta tartó átmenet teljes kudarcát mutatja. Miközben a civil csoportokat teljes mértékben kizárták az átmenetből, a hadsereg erős emberei közti fegyveres konfliktus nemcsak Szudán, de a teljes régió számára katasztrofális következményekkel jár. Elemzésünk az aktuális válsághelyzet kialakulásának strukturális okait ismerteti, rámutatva a helyzetben rejlő eszkalációs potenciálra is.

Szudán útja az új polgárháborúig

Az országot harminc éve irányító diktátor, Omar al-Basír uralmával szemben ellen már 2018 végétől felerősödtek a tüntetések, amelyek mögött egyszerre voltak megfigyelhetőek politikai és gazdasági okok: a Dél-Szudán 2011-es elszakadásával kieső olajbevételeket Kartúm nem tudta érdemben pótolni, miközben az állami szubvenciók kimerítették a költségvetést. Ugyanakkor al-Basírral szemben is egyre szélesebb körű ellenzéki platform alakult ki. 2019 tavaszán, amikor az ország szinte összes nagyobb városában folytak már a tüntetések, a hadsereg úgy döntött, hogy az események élére áll, és megdöntötte az elnök hatalmát. Az ország irányítását az Abd al-Fattáh al-Burhán tábornok vezette Átmeneti Katonai Tanács vette át, amely lényegében csak személycserét jelentett a szudáni vezetésben: a Tanácsban helyet kapó tábornokok mind az al-Basír-rezsim emberei voltak. Al-Burhán és köre mindent elkövettek annak érdekében, hogy a legnagyobb ellenzéki összefogás, a Szabadság és Változás Erői (*Forces of Freedom and Change* – FFC) ne kerülhessenek hatalomra. Dolgukat megkönnyítette, hogy az FFC maga is rendkívül megosztott volt, és messze nem foglalta magába az összes ellenzéki csoportot: számos jelentős iszlamista szervezet maradt kívül a

koalíción, mint például a 2016-os haláláig nagy befolyással bíró, al-Basírral szakító Haszan al-Turábi Népi Kongresszus Pártja.³ A civil tüntetések ezért folytatódtak egészen június elejéig, amikor is a Kartúmba bevonuló paramilitáris alakulat, a Gyorsreagálású Támogató Erők (*Rapid Support Forces* – RSF) a hadsereg

¹ Dr. habil. Marsai Viktor a Migrációkutató Intézet igazgatója, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem docense, az NKE EJKK SVKI külső munkatársa.

² Tóth Klaudia a Migrációkutató Intézet vezető kutatója, az NKE doktorandusza.

³ [Back to barracks: Building democracy after the military coup in Sudan](#). [online], 2022. november 22. Forrás: European Council on Foreign Relations [2023.08.28.]

alakulataival együtt brutálisan leverte a tüntetéseket, legalább 100 embert megölve és 700-at megsebesítve.⁴ Az RSF erőit az a Muhammad Dagálú Hamídtí vezette, aki már a 2000-es évek eleji darfúri népir-tásokban is kulcsszerepet játszott a helyi arab milíciák megszervezésével és felfegyverzésével. Hamídtí a Darfúrban élő, kisebbségnek számító rizajgát arab népcsoportból származik,⁵ akik a kartúmi elit szemében másodrendű személyek. Hamídtí ravaszágával és brutalitásával küzdötte fel magát a szudáni vezetésbe, és a 2019-es puccs után megszerezte az alelnöki pozíciót.⁶ Hamídtí ráadásul eddigre már komoly nemzet-közi támogatói hálózatot épített ki annak köszönhetően, hogy zsoldosai az Egyesült Arab Emírségek olda-lán kulcsszerepet játszottak a jemeni polgárháborúban: egyes becslések szerint akár 30 000 szudáni is harcolhatott a koalíciós erők oldalán, és több ezren el is estek közülük.⁷

Nemzetközi – elsősorban európai és amerikai – nyomásra a katonai juntának először osztoznia kellett a vezetésen egy technokrata civil kormánnyal: a 2019 augusztusában megalakult Átmeneti Szuverén Ta-nács gyakorolta al-Burhán vezetésével a főhatalmat, miközben Abdalláh Hamdúkot nevezték ki miniszter-elnöknek. A „társbérlet” 2021 októberéig működött, amikor Hamdúkot puccsal félreállították. Ismét nem-zetközi nyomásra a miniszterelnök novemberben ugyan visszakarta székét, de addigra az FFC minden együttműködést megszakított a Tanáccsal, és az utcai tüntetéseken a demonstrálók kollaborációval vá-dolták meg Hamdúkot,⁸ aki 2022 januárjában lemondott.

A civil riválisok félreállítása, illetve meggyengítése megnyitotta az utat a juntán belüli egyre nyíltabb konfrontáció felé. Ennek egyik sajátos paradoxona volt, hogy Hamídtí nyilatkozataiban egyre gyakrabban a demokrácia bajnokaként tetszelgett, ezzel igyekezve kifogni a szelet ellenfelei vitorlájából.⁹ Ugyanakkor az al-Burhán körüli kartúmi elit egyre nagyobb ellenszenvvel figyelte a rizajgát politikai felemelkedését, és mindent megtett annak érdekében, hogy aláássa pozícióját.

A 2023-as polgárháború

Az áprilisban kitört harcok közvetlen előzménye az volt, hogy a Szuverén Tanács integrálni akarta Hamídtí RSF-jét a szudáni haderő (*Sudanese Armed Forces – SAF*) soraiba, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy az alelnököt megfosszák veszélyes eszközétől. Ugyanakkor ez fontos gesztus lett volna a lakosság felé is, amely egyre nagyobb aggodalommal figyelte a milícia befolyását. Az RSF addigra egy 100.000 főt számláló fegyveres erővé nőtte ki magát, amelynek bázisai az ország minden nagyobb városában megtalálhatóak voltak. Bár szervezettsége messze nem érte el az SAF-ét, a különféle fegyveres konfliktusokban szerzett harci tapasztalatai Jementől kezdve Líbián át Csádig ütőképes erővé kovácsolták össze a csoportot, amely hajlandó volt követni Hamídtí utasításait.¹⁰

A Kartúmban és az ország nagyobb városaiban kitörő összecsapások hamar tovább terjedtek a vidéki területekre is. A harcok váltakozó sikerrel folytak: az SAF nagyobb tűzerejére, a különleges erőkre és a légierőre, valamint szervezettebb logisztikai hátterére támaszkodhatott. Emellett bírta a szudáni lakosság egy részének és a kartúmi elit zömének a támogatását: még az ellenzéki erők többsége is jobban bízott al-Burhánban, mint Hamídtíben. Ugyanakkor az RSF-nek a korábbi években szerzett harci tapasztalatai megmutatkoztak a városi harcokban, ahol az SAF nem tudta kellően kiaknázni nagyobb tűzerejét és fegy-verei lőtávolságát.

Az elmúlt négy hónap folyamán a küzdelem egyre inkább átalakult egyfajta centrum-periféria küzdelemmé, amelyben a fővárostól – és a hatalomtól – távol eső vidéki területek szálltak szembe az őket évtizedek – sőt évszázadok – óta uraló domináns csoportokkal. Mindez komoly mozgósító erővel bír egy olyan országban, ahol a délebbi és nyugati, sötétebb bőrű népcsoportok tagjait még ma is gyakran „abíd-nak”, rabszolgának csúfolják.¹¹

⁴ [Sudan: Speed up investigations into 2019 Khartoum massacre.](#) [online], 2021. június 3. Forrás: Amnesty International [2023.08.28.]

⁵ [Hemedti: From Camel herder to Sudan's de facto ruler.](#) [online], 2019. július 29. Forrás: AA [2023.08.28.]

⁶ [Hemedti - the warlord who may control Sudan's future.](#) [online], 2019. június 5. Forrás: BBC [2023.08.28.]

⁷ [Huge Sudanese losses in Yemen highlight fighters' role in the conflict.](#) [online], 2019. november 19. Forrás: Middle East Eye [2023.08.28.]

⁸ [Sudan military reinstates prime minister, but protests continue.](#) [online], 2021. november 22. Forrás: Reuters [2023.08.28.]

⁹ [Hemedti calls to exclude those who hinder national unity in Sudan.](#) [online], 2022. február 11. Forrás: Sudantribune [2023.08.28.]

¹⁰ [Factbox: Who are Sudan's Rapid Support Forces?](#) [online], 2023. április 15. Forrás: Reuters [2023.08.28.]

¹¹ [Sudan war lays bare 'fault lines' between capital and periphery.](#) [online], 2023. május 17. Forrás: France24 [2023.08.28.]

De a harcok nem csupán a centrum és a periféria között folynak: hamar felerősödtek az országban már korábban is jelen lévő helyi feszültségek. Ezek elsősorban Darfúrt és Dél-Kordofánt sújtják,¹² ahol a helyi népcsoportok fogtak fegyvert egymás ellen az erőforrások ellenőrzéséért. Mivel az SAF erőinek zömét lekötötte a nagyobb városokért folyó harc, így nem tudják megakadályozni a helyi összecsapásokat.

Különösen az alaposabban dokumentált kartúmi esetek kapcsán az is látszik, hogy a politikai erők sok esetben pusztán fosztogatásba csap át. Az RSF kemény magjához csatlakozó más milíciák ugyanis előszeretettel rabolják ki a fővárosi lakásokat, nagykövetségeket, ahelyett, hogy a reguláris erőkkel harcolnának.¹³

Bár a konfliktus kapcsán gyakran merül fel a külső szereplők felelőssége, illetve az egyes nagyhatalmak érdeke, a polgárháború vonatkozásában sokkal fontosabbak a korábban bemutatott belső dinamikák, illetve a két főszereplő, Hamídtí és al-Burhán hozzáállása. A két tábornok vélhetőleg elszámította magát áprilisban: mindketten azt várták, hogy gyors katonai győzelmet aratnak – saját képességeiket túlbecsülték, ellenfelük erejét pedig rosszul mérték fel. Ennek aztán egy elhúzódó háború lett a vége, amelyben egyelőre egyik fél sem képes rákényszeríteni akarát a másikra. Ugyanakkor az is látszik, hogy még mindkét fél hisz a válság katonai megoldásában, illetve abban, hogy ez zéró-összegű játszma, amelyet már nem lehet kompromisszummal megoldani.¹⁴ Ez egyébként következik az események korábbi logikájából is: a két rivális 2019 óta már számtalan esetben megállapodhatott volna egy tartós megoldásban, ha létezne ilyen a számukra. Ennek hiányában azonban végső eszközként a polgárháborús eszkalációt választották. Már csak emiatt is meddőek egyelőre a különféle kísérletek a válság tárgyalásos rendezésére, hiszen mind al-Burhán, mind Hamídtí a teljes győzelemre játszik, és továbbra is azt hiszik, hogy azt elérhetik katonai úton. Ez is magyarázza, hogy az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia által közvetített dzsiddai tárgyalások, illetve a Kormányközi Fejlesztési Hatóság (*Intergovernmental Authority on Development – IGAD*) egyelőre nem hoztak érdemi eredményt,¹⁵ és a részben ezek ellenpólusaként Egyiptom által július közepén összehívott, a Szudánnal szomszédos országokat tömörítő fórum¹⁶ sem tudta rábírní a feleket a tartós fegyverszünetre.

A szudáni humanitárius és menekültügyi helyzet

A lassan öt hónapja folyó harcok mérhetetlen szenvedést okoztak a szudáni lakosságnak. Az ország humanitárius helyzete a koronavírus-járvány gazdasági hatásai, az aszályok, illetve a részben ezekhez, részben az ukrajnai orosz agresszióhoz kötődő globális élelmiszerbiztonsági-válsághoz kapcsolódóan már 2023 áprilisa előtt is kétségbeejtő volt: 11,7 millió ember élelmiszerbiztonsága volt veszélyben, és a csaknem 400%-os (!) infláció tömegek megélhetését lehetetlenítette el.¹⁷ Május végére már az ország lakosságának több mint fele, 24,7 millió ember szorult valamiféle humanitárius támogatásra (élelem, gyógyszer, ivóvíz, menedék).¹⁸

Szudán 49 milliós lakosságához képest már a konfliktus április 15-i kitörése előtt is magas volt a menekültek aránya: mintegy 3,8 millió fő élt eredeti lakóhelyétől távol, továbbá mintegy 1,1 millió külföldről érkező talált itt menedéket.¹⁹ A helyzet azóta jelentősen romlott: az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (*United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR*) augusztus 31-i adatai szerint jelenleg 4.754.717 fő kényszerül lakóhelyét elhagyni a harcok miatt. Ebből 3.601.593-an belföldön, 965.630-an pedig a szomszédos országokban találtak menedékre.²⁰ Ez a szám azért számít kiemelkedően magasnak, mert az országban a mostani harcok miatt sokkal több országon belüli lakóhelyváltogatás történt, mint az előző tíz évben összesen (2.246.000 fő). Sőt, most él a legtöbb belső menekült (*internally displaced*

¹² Sudan: Heightened Violence in Kordofan Region as More Militia Groups Step Into the Conflict. [online], 2023. augusztus 11. Forrás: ACLED [2023.08.28.]

¹³ Sudan residents describe raids, evictions by RSF soldiers. [online], 2023. május 7. Forrás: Al-Jazeera [2023.08.28.]

¹⁴ The war in Sudan: No solution in sight. [online], 2023. május 10. Forrás: CMI [2023.08.28.]

¹⁵ Sudan: with the Jeddah talks faltering, the US must focus on civilian engagement. [online], 2023. augusztus 1. Forrás: Saferworld [2023.08.29.]

¹⁶ Egypt makes long-awaited attempt to broker peace in Sudan. [online], 2023. július 11. Forrás: Arabnews [2023.08.29.]

¹⁷ Conflict Remains the Dominant Driver of Africa's Spiraling Food Crisis. [online], 2022. október 14. Forrás: Africacenter.org [2023.08.31.]

¹⁸ Sudan – OCHA. [online], 2023. június. Forrás: UN OCHA [2023.08.31.]

¹⁹ Uo.

²⁰ Population Movement in Sudan. [online], 2023. augusztus 31. Forrás: UNHCR [2023. 08. 31.]

person – IDP) Szudánban azóta, hogy az államokon belüli mozgások nyomán követésével foglalkozó Internal Displacement Monitoring Centre 2008-ban megkezdte az ország megfigyelését.²¹

Az ország történelméből fakadóan számos olyan fegyveres összetűzés volt, amelyek gerjesztették az elvándorlást. Az egyik ilyen a dárfúri konfliktus, amely a nyugat-szudáni térséget sújtotta, és a kormányerők, a szövetséges milíciacsoportok és a lázadók között zajlott 2003-tól kezdődően. A harcok széles körű erőszakhoz, emberi jogi visszaélésekhez és nagyszámú lakóhely-változtatáshoz vezettek. Dárfúrból sokan a szomszédos országokban kerestek menedéket, vagy Szudánon belül váltak menekültté. A másik ilyen esemény a dél-szudáni polgárháború volt. Miután Dél-Szudán 2011-ben elszakadt Szudántól, az új nemzet 2013-ban polgárháborúba sodródott. A kormánycsapatok és az ellenzéki csoportok közötti harcok több millió személyt kényszerítettek lakóhelyük elhagyására, és sok dél-szudáni a határon túl, Szudánban keresett biztonságot. Ezekon túl Kék-Nílus és Dél-Kordofán államokban a kormányerők és a lázadó csoportok között szinte folyamatos konfliktus dúl kisebb-nagyobb intenzitással. A harcok rengeteg civil áldozathoz és lakóhely-elhagyásához vezetnek.

Emellett Szudánnak számos más kihívással is szembe kellett néznie, amelyek erősítették a közösségek elvándorlását: ezek közül a legfontosabbak az etnikai feszültségek, a természeti és gazdasági erőforrásokért folyó verseny, illetve a környezetrombolás és a klímaváltozás. E tényezők együttesen összetett humanitárius válsághelyzetet eredményeztek, ami aztán nagyszámú menekültpopuláció kialakulásához vezetett. Az országon belüli menekültek helyzete kapcsán fontos rávilágítani a közelmúlt legaktuálisabb eseményeire. 2022-ben alapvetően a közösségek közötti erőszak generálta az elvándorlási hullámokat: Kék-Nílus államban a funj és hausza törzsek között kirobbant földviták, Nyugat-Dárfúr államban pedig az arab és nem arab etnikai csoportok közötti föld- és erőforráskonfliktusok jelentették a legnagyobb problémát. Ezzel szemben a 2023 áprilisa óta tartó viszály országos szintű és a Szudán több pontján zajló harcok több millió belső és határokon átnyúló lakóhely-változtatáshoz vezettek. A 3,6 millió belső menekült mintegy 71 százaléka eredetileg kartúmi lakos volt.²² A külföldről érkező, de Szudánban biztonságot kereső nemzetközi menekültek vonatkozásában a legmeghatározóbb kibocsátó országok Dél-Szudán, Eritrea, Szíria, Etiópia, a Közép-afrikai Köztársaság, Csád és Jemen.²³

Mint említettük, a fegyveres összecsapások miatt egyre többen támaszkodnak segélyekre, adományokra: becslések szerint 15,8 millióról 24,7 millióra emelkedett a humanitárius segítségre szoruló, ²⁴ illetve 20,3 millió főre – az ország lakosságának több mint 42 százaléka – nőtt a súlyos élelmiszer-ellátási hiánnyal közük száma 2023 nyarára.²⁵ Emellett a magas infláció és a valuta elértéktelenedése is komoly társadalmi-gazdasági válságot okoz. Ha pedig az időjárási és klimatikus aspektusokat vizsgáljuk, az elvándorlást gerjeszti a június és szeptember között beköszöntő árvízszegen is. A harcok következménye az is, hogy a konfliktuszónákban hiány alakult ki az alapvető javakból, például élelmiszerből, vízből, gyógyszerből, üzemanyagból. Ezt tovább súlyosbítja a banki és pénzügyi szolgáltatások összeomlása, az internet, a távközlés és az áramellátás gyakori leállása, valamint az egészségügyi létesítmények lerombolása.

A menekültválság regionális hatásai

A szudáni konfliktus következményei nemcsak az országon belül okoztak nehézségeket – a külföldre menekülők a szomszédos államok már amúgy is leterhelt szociális ellátórendszereit is megterhelték. A következőkben azt tekintjük át, hogy Egyiptom, Csád, a Közép-afrikai Köztársaság, Dél-Szudán, illetve Etiópia hogyan menedzselte az érkezők fogadását, ellátását, illetve az milyen hatással van a befogadó országokra.

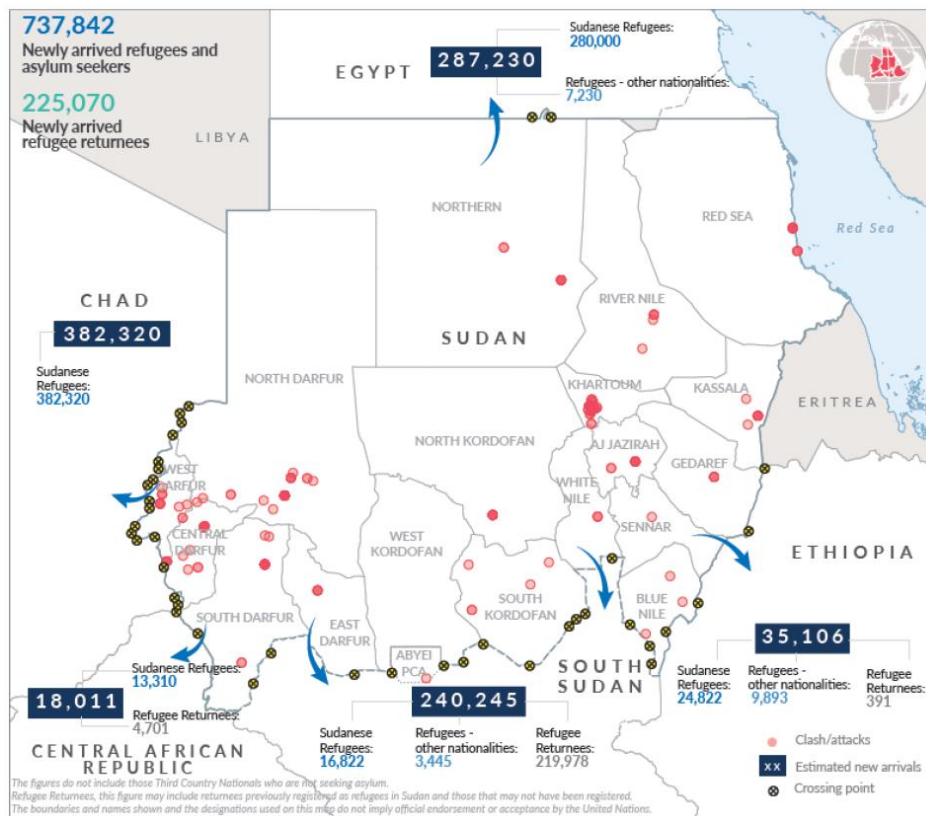
²¹ Clémentine ANDRÉ – Tomás DE ALMEIDA: [In Sudan, 10 years of displacements in 10 weeks](#). [online], 2023. július. Forrás: IDMC [2023. 07. 31.]

²² [Sudan – Situation Report](#). [online], 2023. augusztus 17. Forrás: OCHA [2023. 08. 21.]

²³ [Sudan](#). [online], 2023. július. Forrás: UNHCR [2023. 07. 31.]

²⁴ [Country analysis – SUDAN](#). [online], 2023. július. Forrás: ACAPS [2023. 07. 31.]

²⁵ [Sudan: IPC Acute Food Insecurity Analysis | June 2023 - February 2024: Issued August 2, 2023](#). [online], 2023. augusztus 2. Forrás: IPC [2023. 08. 21.]

1. ábra Népszámozgás Szudánból (2023. augusztus 27-i adatok)²⁶

Egyiptom már az elmúlt években is a szubszaharai és közel-keleti bevándorlók és menekültek egyik fontos célországa volt, amelyet az olyan tényezők, mint a koronavírus-járvány gazdasági hatásai, a regionális konfliktusok és a globális élelmezési válság csak tovább fokoztak. Míg 2021-ben 6 millió külföldit tartottak számon az országban,²⁷ ez egy éven belül 9 millióra növekedett.²⁸ Mivel Egyiptom nem tesz éles különbséget az irreguláris és reguláris migránsok között (egy bizonyos szintig mindenki hozzáfér a szociális ellátórendszerhez), és sokan a UNHCR-nál sem regisztrálnak, így lehetetlen megmondani, hogy közülük mennyien menekültek. Ugyanakkor 2023-ra világosság vált, hogy az észak-afrikai ország kapacitásai kimerülőben vannak, és már nem tudnak további tömegeket befogadni.

A UNHCR egyiptomi irodájának jelentése szerint az országban összesen több mint 500.000 menekültet és menedékkérőt tartanak nyilván, akik közül 287.230 fő érkezett Szudánból az április 15-én kezdődött konfliktus miatt.²⁹ Az első hetek után – miután egyértelművé vált, hogy a konfliktus elhúzódik, és egyre többen próbálnak eljutni Egyiptomba – Kairó különféle intézkedéseket vezetett be, hogy lassítsa a menekültek beáramlását.³⁰ Június 10-én például az arab nagyhatalom egy olyan új jogszabályt hozott, amelynek értelmében minden szudáni állampolgárnak vízumot kell szereznie a határátlépés előtt az egyiptomi konzuli hivatalban Wadi Halfában vagy Port Sudanban. Korábban a nők, a gyermekek és az idős családtagok vízum nélkül léphettek be Egyiptomba. Az egyiptomi hatóságok szerint a lépés célja a vízumhamisítás elleni fellépés és a szudáni menekültek Egyiptomba való beutazásának hatékonyabb kezelése volt.³¹ A

²⁶ Sudan Situation - UNHCR External Update #24 - 28 August 2023. [online], 2023. augusztus 30. Forrás: UNHCR [2023. 08. 31.]

²⁷ Egypt proud of hosting 6 M of immigrants, refugees: Foreign Ministry Spox. [online], 2021. december 18. Forrás: Egypt Today [2023.08.31.]

²⁸ Egypt received 9 M refugees over past years: Chief of committee for combating and preventing illegal migration. [online], 2022. december 11. Forrás: Egypt Today [2023.08.31.]

²⁹ Sudan Situation - UNHCR External Update #24 - 28 August 2023. [online], 2023. augusztus 30. Forrás: UNHCR [2023. 08. 31.]

³⁰ For Sudanese fleeing to Egypt, a hard border and an uncertain future. [online], 2023. július 10. Forrás: The New Humanitarian [2023.08.31.]

³¹ Egypt: Civilians Fleeing Sudan Conflict Turned Away. [online], 2023. július 13. Forrás: HRW [2023. 08. 21.]

tömeges beáramlás egyik következménye ugyanis az lett, hogy a Kairóban elérhető kiadó lakások száma rohamosan lecsökkent, a bérleti díjak pedig jóval a korábbi piaci árak fölé emelkedtek. Az érkezők gazdasági kilátásait nehezíti az a tény is, hogy az infláció júniusban rekordmagasságot (36,8%) ért el Egyiptomban.³² Júliusban több civil szervezet is felszólalt az egyiptomi menekültügyi kritériumrendszer miatt, ugyanis szerintük az országnak könnyíteni kellett volna a belépési feltételeken. A jogvédő csoportok legfőképp az Egyiptom és Szudán között 2004 augusztusában aláírt Négy Szabadság Megállapodásra hivatkoztak, amely a szabad mozgással, a munkavállalással, a tulajdonjoggal és a lakhatással kapcsolatos kérdésekre terjed ki. „Ahelyett, hogy megkönnyítene a beutazásukat, Egyiptom figyelmen kívül hagyja a menekültjogot és a Szudánnal aláírt Négy Szabadság Megállapodást”³³ – nyilatkozta a Refugees International Kelet- és Dél-Afrikáért felelős képviselője.

A szudáni konfliktus földrajzi közelsége és a történelmi kapcsolatok miatt **Csád**ba vándorolt a legtöbb menekült, 382.320 fő.³⁴ Csádban körülbelül 420 ezer belső menekült élt, illetve 580 ezer nemzetközi védelemre jogosult érkezett a szomszédos Szudánban, a Közép-afrikai Köztársaságban és Kamerunban zajló konfliktusok miatt. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága szerint a szudáni menekültek 90 százaléka nő és gyermek.³⁵ A Csádba érkezett kisgyermekes együtöde súlyos alultápláltságtól szenved. Igaz, hogy a szomszédos Csád nagylelkűen fogadta be a szudáni menekülteket, de az ország maga is alacsony jövedelmű, válság sújtotta államnak számít, így az érkezők ellátása rendkívül nehéz helyzetbe sodorja az ország szociális ellátó-kapacitásait.³⁶ A bevándorlás következménye, hogy több csádi városban az élelmiszerárak annyira megemelkedtek, hogy az újonnan érkezők többsége nem engedheti meg magának, hogy élelmiszert vásároljon. Ez a folyamat a helyi lakosokat is érinti, mivel megélhetési költségeik nőnek, miközben a jövedelmek stagnálnak.³⁷ A helyzetet és a csádi közösségeket ért nyomást jól szemlélteti, hogy a határ menti Adre városába, amelyben 40.000-en laknak, 200.000 menekült érkezett.³⁸

A szudáni polgárháború nem csak a menekülteken keresztül hat nyugati szomszédjára. Az elmúlt évtizedek során általánossá váltak a határokon átnyúló etnikai és politikai konfliktusok, és az a gyakorlat, hogy N'Djamena, illetve Kartúm a szomszédos országok kormányával szemben álló felkelőcsoportokat támogatott. Ez részben visszavezethető a darfúri népiirtásra: Csád elitjének zöme azokból a népcsoportokból (zagava, maszalit) kerül ki, akik ellen Kartúm Nyugat-Szudánban szisztematikus irtóhadjáratokat szervezett, miközben egyes csádi „arab” népcsoportok a Szudánban tevékenykedő kormányerőkhöz csatlakoztak etnikai riválisaik gyengítése érdekében. Bár a felek többször is megegyeztek abban, hogy nem támogatják tovább ezeket a szervezeteket, ez sosem valósult meg teljesen, és a történelmi sérelmek nagyon erősek. A 2023. április 15-én kitört konfliktus újabb lökést adott a küzdelemnek: a csádi arabok egy része az RSF-hez csatlakozott, míg a zagava, maszalit, fúr csoportok etnikai sorstársaikat – és a jelenlegi szembenállás logikájából kiindulva az SAF-hez húzó erőket – támogatják. Nem véletlen, hogy a csádi haderő jelentős részét a keleti határra telepítették, hogy megakadályozzák a fegyveres konfliktus esetleges áttérjedését.³⁹

A **Közép-afrikai Köztársaságban** a 2023 januárjától júniusáig tartó humanitárius válságot tovább súlyosbítja a gazdasági és társadalmi-politikai helyzet romlása, valamint a széles körű erőszak és a kényszerített lakóhely-elhagyások magas száma. A 6,1 milliós összlakosságból 3,4 millió embernek van szüksége humanitárius segítségre és védelemre. 2023 áprilisa óta a szudáni konfliktus tovább súlyosbította a Közép-afrikai Köztársaság északkeleti részén élő, amúgy is kiszolgáltatott népesség helyzetét.⁴⁰ A UNHCR szerint 18.011 személy érkezett Szudánból.⁴¹ Legtöbbjük szudáni menekült, ám regisztráltak közép-afrikai

³² [Sudan Refugees Face Soaring Rent Prices In Cairo](#). [online], 2023. július 13. Forrás: Asharq Al-Awsat [2023. 08. 21.]

³³ [Activists Want Egypt to Ease Entry for Refugees from Sudan Conflict](#). [online], 2023. július 24. Forrás: VOA [2023. 08. 21.]

³⁴ [Sudan Situation - UNHCR External Update #24 - 28 August 2023](#). [online], 2023. augusztus 30. Forrás: UNHCR [2023. 08. 31.]

³⁵ [Chad](#). [online], 2023. augusztus. Forrás: UNHCR [2023. 08. 21.]

³⁶ [More than 300, 000 Sudanese refugees seek sanctuary in Chad - UNICEF warns](#). [online], 2023. augusztus 23. Forrás: HRW [2023. 08. 23.]

³⁷ [Chad: Without international support, Sudanese refugees face health catastrophe](#). [online], 2023. augusztus 14. Forrás: Médecins Sans Frontières [2023. 08. 23.]

³⁸ [Town in Chad Helps 200,000 Sudanese Refugees; 'We Care About Them'](#). [online], 2023. augusztus 23. Forrás: Voanews [2023.08.31.]

³⁹ [The Fallout in Chad from the Fighting in Darfur](#). [online], 2023. augusztus 10. Forrás: International Crisis Group [2023.08.31.]

⁴⁰ [Central African Republic Humanitarian Situation Report No. 1: 30 June 2023](#). [online], 2023. augusztus 17. Forrás: Reliefweb [2023. 08. 23.]

⁴¹ [Sudan Situation - UNHCR External Update #24 - 28 August 2023](#). [online], 2023. augusztus 30. Forrás: UNHCR [2023. 08. 31.]

visszatérőket is. Többségük nő és gyermek. Az átgyűrűző válság negatívan hat a helyi piacokra: egyre kevesebb termékhez lehet hozzáférni, valamint az élelmiszerek és az üzemanyag ára is jelentős mértékben megemelkedett.

Dél-Szudán helyzete az említett országokhoz hasonló trendeket mutat a humanitárius válságok, strukturális kihívások kapcsán: 2023-ban körülbelül 9,4 millió embernek van szüksége humanitárius segítségre az államban, ami Dél-Szudán lakosságának 76%-a, és 500 ezer fővel több, mint 2022-ben. Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala a 2023. júniusi, Dél-Szudánról szóló jelentésében a következőkre figyelmeztetett: „júniusban a konfliktusok, az élelmezésbiztonság hiánya, a közegészségügyi kihívások, valamint az éghajlati és gazdasági sokkok voltak továbbra is a humanitárius problémák legfőbb kiváltó okai. A szudáni válság tovább súlyosbította az emberek amúgy is törékeny helyzetét, különösen az északi térségben.”⁴² A kormány és a humanitárius szervezetek kapacitása a Szudánból Dél-Szudánba átkelők emberek befogadása kapcsán véges, a határ menti városokban – különösen Renkben – pedig igencsak korlátozottak a helyi erőforrások.⁴³ Összesen több mint 240 ezer fő érkezett Szudánból Dél-Szudánba az áprilisban kezdődött harcok miatt.⁴⁴

Etiópiába mintegy 35 ezer menekült vándorolt át a szudáni válság miatt.⁴⁵ Az alacsony szám részben azzal magyarázható, hogy 2020 ősze óta a tigráji konfliktus, a Szudán és Etiópia közti határvillongások, illetve az amhara milíciák tevékenysége miatt a határ zöme le van zárva. Az országon belül élő több mint 966.200 menekülttel és menedékkérővel Etiópia a második legnagyobb menekültpopulációnak ad otthont Afrikában. Etiópiába a legtöbb menekült három országból érkezik: Dél-Szudánból (808.336), Szomáliából (380.000) és Eritreából (157.957). E személyek 81%-a nő és gyermek, köztük sok kiskorú, akiknek nincsenek szülei vagy gondviselői. A nagyszámú menekültközösség mellett az országban több mint 3.779.000 országon belül lakóhelyét elhagyni kényszerült személy él. A városok gyors terjeszkedése, az Etiópián belüli folyamatos konfliktusok és a szárazsággal, szezonális árvizekkel szembeni nagyfokú sebezhetőség továbbra is jelentős problémákat okoz, illetve kényszerű lakhelyelhagyásokhoz vezet.⁴⁶

Az előző országokkal összevetve **Líbiába** és **Eritreába** csak minimális, néhány ezer fős menekültcsoport érkezett.⁴⁷

Összegzés

Szudán már az új válság kialakulása előtt is nagyszámú menekültet fogadott be. Szudánnak és a befogadó országoknak további támogatásra van szükségük a védelem és a kritikus életmentő segítségnyújtás biztosításához. Az új menedékkérők, menekültek, visszatérők és más érkezők legsürgetőbb szükségletei a vizet, élelmiszert, menedéket, egészségügyi ellátást biztosító alapvető segélyszállítmányok. A védelem tekintetében a legfontosabb tevékenységek közé tartozik az újonnan érkezők regisztrálása, a határ menti területekről való áttelepítés, a különösen veszélyeztetett családok és a különleges helyzetű személyek azonosítása, a nemi erőszak megelőzése és az arra való reagálást szolgáló mechanizmusok létrehozása, valamint alternatív ellátási szolgáltatások biztosítása a kísérő nélküli menekült gyermekek számára.

A szudáni válság nagyban érinti a regionális stabilitást is: az elmúlt évek válságai miatt a szomszédos országok erőforrásai kimerültek, és nem képesek több menekültet ellátni a már ott levő külső és saját belső menekültjeik mellett. Mivel a szudáni konfliktus rövid távú megoldása jelenleg nem látszik, a külső szereplőknek mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy támogassák a szudáni menekülteket befogadó országokat. Ellenkező esetben – figyelembe véve a régió törékenységét – számítani lehet az instabilitás tovább terjedésére.

⁴² [South Sudan Humanitarian Crisis](#). [online], 2023. augusztus 17. Forrás: Center for Disaster Philanthropy [2023. 08. 21.]

⁴³ Uo.

⁴⁴ [Sudan Situation - UNHCR External Update #24 - 28 August 2023](#). [online], 2023. augusztus 30. Forrás: UNHCR [2023. 08. 31.]

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ [Ethiopia Refugee Crisis Explained](#). [online], 2023. augusztus 23. Forrás: UNHCR [2023. 08. 23.]

⁴⁷ [Sudan Conflict Straining Fragility of Its Neighbors](#). [online], 2023. augusztus 25. Forrás: Africa Center for Strategic Studies [2023.08.31.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/13

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Csiki Varga Tamás, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Marsai Viktor – Tóth Klaudia, 2023